

В той же час, проведений в [7] аналіз структури експорту України свідчить про дуже низьку частку індустріальної складової. Вартісна оцінка експортованого устаткування та транспортних засобів не перевищує 16 %, а, наприклад, вартість недорогоцінних металів – 43,2 % від загального обсягу. Тому, співставлення всіх перерахованих тенденцій, дозволяє зробити висновок щодо дихотомії (двоїстості) типу базису економіки України: індустріального в межах національної підсистеми та доіндустріального в межах світової соціально-економічної системи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті висвітлено основні аспекти процесу трансформації виробничих систем в умовах переходу суспільства від постіндустріального до інформаційного на фоні глобалізаційних. Розглянуті тенденції розвитку національної соціально-економічної, а отже, і виробничої, системи. Важливим напрямом подальших досліджень буде дослідження трансформаційних процесів та сучасного стану розвитку виробничих систем (підприємств) машинобудування України.

Література

1. Пашута М. Інновації як фактор випереджального розвитку економіки // Персонал. – № 2, 2006 // <http://personal.in.ua>
2. Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Под ред. П.С. Гуревича // Новая технологическая волна на Западе. – М., 1988. – 330 с.
3. Шавкун І. Становлення сучасної парадигми соціального менеджменту // Соціальна перспектива і регіональний розвиток. Вип. 3. – 2009. – С. 41–53.
4. Хименко О. Україна інноваційна: реалія чи обрії? // Зовнішньоекономічний кур'єр. – № 1–2, 2006. – С. 2–10.
5. Бурлуцький С.В., Бурлуцька С.В. Проблеми оцінки якості індустріального розвитку соціально-економічної системи України // Економічний вісник Донбасу. – № 4 (18), 2009. – С. 40–44.
6. Таблиці “витрати–випуск” в цінах споживачів [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Держкомстату України // www.ukrstat.gov.ua
7. Бурлуцький С.В. Концепція національної інвестиційної стратегії устійчивого економічного росту / С.В. Бурлуцький, С.В. Бурлуцька // Економічний простір: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2007. – № 8. – С. 27–32.
8. Иноземцев В.Л. Пределы “догоняющего” развития / В.Л. Иноземцев. – М. : Экономика, 2000. – 294 с.

УДК 65.012.4:65.016.7:621(477)

І. В. БАБІЙ

Хмельницький національний університет

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК СТРАТЕГІЯ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА

Проведено аналіз існуючого зарубіжного досвіду шляхів вирішення проблем реструктуризації промислових підприємств та шляхів її активізації. Досліджено стратегії запобігання банкрутства, що характеризують поведінку підприємства в умовах кризи.

The existing foreign experience of the ways of the decision of restructuring of the industrial enterprises conversion problems and the ways of its activation have been analysed. The strategies of prevention of bankruptcy which characterized behavior of the enterprise in the conditions of crisis have been investigated.

Вступ. Нові економічні умови становлення ринкового механізму дозволили отримати не тільки позитивні результати діяльності, але і призвели до того, що велика кількість вітчизняних підприємств внаслідок загальноекономічної кризи виявилися неспроможними в економічних відносинах і зіткнулись із необхідністю їх реструктуризації. Сприятливим ґрунтом виникнення такої ситуації частіше за все стають прорахунки в стратегічних планах, в наборі конкретних тактичних заходів, що дозволяють підприємству попереджувати і прогнозувати зміни в нестабільному середовищі, а також диспропорції всередині підприємства і нездатність адекватно на них реагувати.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми реструктуризації та антикризового управління розглядають багато авторів, таких як Благодетелева-Вовк С.Л., Григор'єва Л.В., Дмитрук О.Я., Лепьохіна І.О., Лівовшко Т., Барковська Т., Макаренко І.О. та багато інших.

Метою даної статті є аналіз існуючого зарубіжного досвіду проведення реструктуризації та стратегій поведінки промислових підприємств в умовах кризи.

Основний матеріал дослідження. Першочерговими завданнями антикризового управління є розробка спеціальних методів, що забезпечать стійкий фінансовий стан підприємства та відведуть загрозу банкрутства.

Ці методи необхідні не тільки для підприємств, що перебувають у кризовому стані, а й для інших підприємств, оскільки вони дають змогу виявити та знешкодити на ранніх стадіях негативні фактори розвитку підприємства.

Методика антикризового управління при загрозі банкрутства передбачає діагностику банкрутства, виявлення факторів, що впливають на кризовий розвиток та розробку антикризових механізмів управління фінансами. Ці заходи отримали назву “система антикризового фінансового управління”. Основною метою цієї системи є укріплення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, відновлення платоспроможності підприємства та відвернення загрози банкрутства [7].

Попередження та недопущення кризового стану промислових підприємств можливе на основі використання поєднання різних методів та прийомів антикризового управління. Так, використання стратегічного управління дозволяє забезпечити стійкий розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища шляхом моніторингу стану мікро- і макросередовища, сканування внутрішнього середовища на основі ресурсного аналізу, застосування інформаційних технологій, захисних механізмів ризик-менеджменту, бюджетування (якісного поточного управління фінансовими ризиками). Поєднання цих прийомів сприяє ранньому виявленню та адаптації до слабких сигналів кризової ситуації. Проте неможна ототожнювати при цьому такі поняття як “реструктуризація”, “санація” та “антикризове управління”, оскільки здійснення реструктуризації та санації виходить за межі антикризового управління. Між цими поняттями існує багато спільного. Зокрема, ці категорії використовують методи попередження виникнення кризових ситуацій. Реструктуризація є ширшим поняттям ніж санація, вона використовується також і для профілактики кризового стану на підприємстві, тому реструктуризація може бути безперервним процесом фізичного та морального вдосконалення підприємства.

У працях іноземних авторів реструктуризація інтерпретується, з одного боку, як специфічний вид фінансової діяльності підприємства [1]. З іншого боку – як засіб поліпшення позиції підприємства на ринку, вдосконалення управління й фінансових відносин із метою фінансового оздоровлення [2].

Таблиця 1

Характеристика напрямів реструктуризації у запобігання банкрутства промислових підприємств

Країна	Отриманий ефект від проведення реструктуризації
США	Створення сучасних форм організації інноваційної діяльності – холдингові компанії як інкубатори дочірніх фірм, що покликані зосереджувати свої зусилля на багатьох питаннях ефективного розвитку як усієї системи в цілому, так і її окремих ланок
Польща	Стабілізація державних фінансів і платіжного балансу, однією із форм приватизації стала ліквідація державної власності, в результаті якої створені приватні фірми отримали вигоду від першочергової фінансової реструктуризації, а збиткові виробництва закривалися
Росія	Усунення непродуктивних ланок, стратегічна адаптація, організаційне оновлення. У 1994–1995 рр. Росія залучена в програму масової приватизації
Японія	В Японії малий бізнес у більшій мірі дає ефект в кооперації з крупним виробництвом, складаючи, по суті, його інфраструктуру і в такій якості є складовою частиною галузі [5]
Франція	З 1993–1994 років почали реалізовуватися державні програми реструктуризації та конверсії великих підприємств у металургійній, оборонній та текстильній промисловості із залученням потенціалу малого й середнього підприємництва. У рамках програм у нові підприємства малого й середнього підприємництва інвестувалися основні кошти великих підприємств і відбувалося їх середньо та довгострокове кредитування (на пільгових умовах), але без гарантії [6]
Угорщина	На початку перехідного періоду були створені сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, прийнята політика поступової приватизації на основі продаж, на мікрорівні правова база була сприятливою для створення малого та середнього бізнесу, збереження цінних відхилень після 1991 р. стало рідким явищем, особливо у відношенні ринкових цін, тому з самого початку сигнали ринку діяли ефективно і надійно, реструктуризація була орієнтована на послідуочий вступ країни в ЄС [5]
Німеччина	Возз'єднання Німеччини передбачало комплексність та фундаментальність заходів, які сприяли економічному піднесенню на основі розвитку малого та середнього підприємництва [4]
Італія	Сьогодні у промисловості країни на малий і середній бізнес працює близько 70 % зайнятих у промисловості, які забезпечують близько 32 % доданої вартості промислової продукції. Структурним перетворенням в промисловості сприяло правове забезпечення [6]

Реструктуризація виробничої сфери країн Центральної Європи включала в себе:

- юридичну реорганізацію – зміну структури власності та корпоратизацію;
- фінансову реорганізацію – оптимізацію активів та пасивів, санацію балансу, зменшення дебіторської та кредиторської заборгованості;
- організаційну та функціональну перебудову, яка охоплювала організацію відділів, внутрішню ієрархію, методи бухгалтерської звітності, комунікації, персонал тощо. Функціональна реорганізація в свою чергу була орієнтована на виробничий процес, технологію, наявність ресурсів, питання збуту;

– створення корпорацій – життєздатних і стійких вертикально та горизонтально інтегрованих стратегічних підприємств або об'єднань;

– демонополізацію великих підприємств шляхом їх поділу на самостійні фінансово-господарські одиниці.

Важливою особливістю трансформаційних процесів у Центральній Європі є те, що в них реструктуризація проходила або до приватизації підприємств, або під час їх приватизації. Випадки, коли реорганізація здійснювалась у післяприватизаційний період, контролювалися та підтримувалися державою. При цьому здійснювалась державна фінансова та консультативна підтримка проектів реструктуризації [3].

Невід'ємним елементом економічної стратегії підприємства, що об'єднує усі розділи стратегічної програми його розвитку, є стратегія запобігання банкрутства підприємства. Аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду реструктуризації показує, що можна виділити три стратегії, що характеризують поведінку підприємства в умовах кризи. Перша стратегія управління – активна стратегія – характерна для підприємств, які здійснюють традиційну політику зі стабілізації свого фінансового положення. Слід зазначити, що коли фактори зовнішнього середовища починають впливати на результати діяльності підприємства, то їхня дія частіше за все залишається прихованою, і якщо можливі зміни в економіці підприємства не будуть вчасно виявлені в результаті спеціального прогнозу, то керівництвом, як правило, вживаються заходи щодо зниження витрат, удосконалення виробництва, активізації збуту тощо, за допомогою яких передбачається скорегувати погіршення техніко-економічних показників. Коли ці заходи стають малоефективними, у підприємства виникають нові проблеми, і як тільки стає очевидним, що наростаюче зниження прибутку не є наслідком традиційних дій, то з боку системи управління виникає необхідність здійснення активних дій.

При реактивній стратегії управлінські рішення запізнюються щодо моменту раціонального початку дій на певному проміжку часу. Дана ситуація характерна для великих фірм, що мають багаторічний досвід успішної роботи. При появі окремих симптомів виникнення кризової ситуації керівництво підприємства не достатньо швидко реагує на ситуацію, вважаючи її тимчасовим явищем. Реактивне управління може призвести до несподіваного виникнення проблемних ситуацій, раніше не розпізнаних керівниками підприємств.

Планова стратегія управління властива підприємствам, які застосовують методи прогнозування розвитку технології, структурне економічне прогнозування тощо, спрямовані безпосередньо на виявлення можливих змін, що виникають у зв'язку з дискретними відхиленнями стратегічного характеру. Отримана таким чином прогнозна інформація є набором відомостей, який дає можливість вживати заходи до виникнення кризової ситуації. Достатньо визначене прогнозування дозволяє підприємству виконувати корегуючі дії до того, коли можливі загрози завдають збитку економіці підприємства. У той же час в організаційних структурах цих підприємств не завжди є служби, які прогнозують кризові ситуації. Традиційно цими питаннями займалися спеціалісти планово-економічних відділів, а працівники фінансових та бухгалтерських служб до них практично не залучались. Раціональна організація робіт з управління процесами санації повинна забезпечувати оперативне отримання варіантів зміни кількісних та якісних характеристик об'єкту, що вивчається, а також зменшення витрат часу та коштів на проведення прогнозування. Сигнали кризи відстежуються за допомогою економічного моніторингу. Подолання негативного впливу зовнішнього середовища можливе тільки за умови застосування високоефективного менеджменту [8].

Висновки. Ефективність антикризового фінансового менеджменту забезпечується в результаті побудови дієздатного антикризового управління реструктуризацією, яке має бути спрямоване на функціональну підтримку прийняття фінансових рішень, а його цільові орієнтири – на вирішення завдання антикризового управління.

Література

1. Picot G. Handbuch Mergers and Acquisition. – Stuttgart: Schaeffer-Poeschel Verlag, 2002. – P. 274.
2. Picot G. Corporate Finance: Grundlagen von Finanzierung und Investition. Zurich: Versus, 2003. – P. 572.
3. Благодетелева-Вовк С.Л. Управління фінансовою санацією підприємств. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 248 с.
4. Григор'єва Л.В. Реструктуризація як комплексна інновація, спрямована на покращення адаптації підприємства до ринкових умов господарювання // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2005. – № 6. – Т. 2. – С. 227.
5. Дмитрук О.Я. Міжнародний досвід проведення реструктуризації підприємств // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2004. – №2–4. – С. 86–88.
6. Лепьохіна І.О. Регулювання процесів реструктуризації промислових підприємств // Економіка та підприємництво. Держава та регіони. – 2006. – № 2. – С. 149–153.
7. Лівощко Т. Барковська Т. Антикризове управління підприємством в умовах нестабільної економіки. // Економіка та підприємництво. Держава та регіони. – 2007. – № 1. – С. 197–200.
8. Макаренко І.О. Проблеми санації та розвитку виробничої діяльності сільгоспмашинобудування України // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 7. – С. 122–126.